

Veckans växt v. 3 2012

Jättebalsamin (*Impatiens glandulifera*)

Måttfullhet är A och O för en prydnadsväxt! Gärna ska växten vara lite besvärlig och exklusiv att odla, men däremot aldrig extremt expansiv och påträngande! Jättebalsaminen har fått sälla sig till de svartlistade arterna såsom exempelvis jätteloka, gullris, pälsängrar och kackerlacka!

Naturvårdsverket har klassat 179 arter som invasiva arter som är oönskade och främmande "skadliga" arter. Jag frågar mig verkligen hur den nyttiga och användbara fläderbusken hamnade där. Listan utgör ett förarbete till

en framtida "svartlista" över särskilda arter som genom sin omåttliga vitalitet och förökningstakt hotar andra arter. Som invasiva arter räknas enligt artdatabanken främmande arter som helt enkelt trivs för bra i sin nya miljö. Dessa arter kan expandera kraftigt och i samband med detta påverka inhemska biologiska mångfald eller orsaka socioekonomiska skador. Man får väl hoppas att listan med tiden kommer att modifieras.

Jättebalsaminen är verkligen en generös art som utan att truga bjuder på sin prakt med stora vackra rosa och vita blommor. Den tillhör familjen basaminväxter och kommer ursprungligen från nordvästra Indien upp mot Himalaya. Arten introducerades som prydnadsväxt till Sverige under mitten av 1800-talet och det var många gods som tog till sig denna ståtliga art och började odla den! Den och trivdes väldigt väl, främst i lite sank och

fuktig miljö eftersom stjälken som är vätskefylld, lätt slokar när den torkar ut. Växten blir upp till 2 m och bildar frökapslar som slungar ut fröna flera meter. Frukterna hos balsaminer spricker upp explosionsartat vid beröring, till alla barns glädje. På norska heter därför balsaminerna springfrö och på tyska Springkraut. Har man odlingar intill så upptäcker man ofta stora kluster av små groddplantor på våren. Varken småplantorna eller de fullvuxna plantorna är svåra att rensa bort. Men det betyder att den lätt förvildar sig utmed sjöar och åar. Trots att den anses så expansiv, så är den första fynduppgiften över en förvildad jättebalsamin först från 1928 (Frihamnen i Stockholm).

Artnamnet *glandulifera* betyder "med körtlar". På stängeln finns körtlar men även frökapseln är mycket klibbig. *Impatiens* betyder "utan att föredraga" och syftar just på frökapslarnas känslighet för beröring.

Själv bor jag nära en sjö med stora bestånd av jättebalsamin. Personligen trivs jag bra med växten och tycker den pryder sin plats. Jag har aldrig känt att den varken är svår att få bort där den inte ska växa eller att den på något annat sätt stör! Många som ser växten blir helt betagna och vill gärna ta med sig fröer hem. Kanske är det till och med så att vi människor är den främsta spridaren av jättebalsaminen? Inte bara mina vänner utan även mina bin uppskattar växten!

Nämnas kan att även 'Flitiga Lisa' är en balsaminart och korsning (*L. x walleriana*) som såldes första gången i Danmark år 1886. Den är betydligt kräsnare än jättebalsaminen och skolas samt vårdas ömt som krukväxt. Den lär nog aldrig hamna på någon "svartlista".

Text: Else-Marie K. Strese

Foto: Else-Marie K. Strese och Åke Strese